

העגלה נוסעת אין עצור

התרגום החדש והטבעי של 'בבוא מותי' ראוי לקרב את הקורא הישראלי אל עולמו המפואר של ויליאם פוקנר

בבוא מותי // ויליאם פוקנר
מאנגלית: שרון פרמינגר
פן וידיעות ספרים | 240 עמודים

מתוך העיבוד הקולנועי של ג'יימס פרנקו ל־2013

בפתחו של התרגום העברי החדש ל'בבוא מותי', רומן שכתב ויליאם פוקנר במשך שישה שבועות ב־1930, הציבה הוצאת הספרים את השורה הבאה: "הערה לקורא: השמטת סימני פיסוק והכנסת רווחים בטקסט נעשו במכוון, על פי המקור". זוהי הערה שלא נועדה רק למי שלא קרא פוקנר מעולם, אלא למי שעניינו לא שזפו אי פעם ספרות מודרנית סטית החוצה את רף הסיפור המצוייה בימינו – רף שמקפיד על סיפור סדור, קל לעיכול, אפוי היטב בתבנית מרובעת. לא יעלה על הדעת, למשל, להכהיר בתחילת הקרנתו של 'המלאך הכחול', הסרט של פון שטרנברג שיצא אף הוא ב־1930, כי הסרט צולם במקור בשחור-לבן ולהזהיר מפני סגנון המשחק והעריכה שלו. ההערה הזאת אינה מסגירה אפוא רק את מוגבלותה של הספרות הרווחת כיום, אלא גם את כוונתם ושמרנותם של רוב קוראיה.

'בבוא מותי', ששמו מצטט מהאודיסאה של הומרוס, נחשב ליצירת "גותיקה דרומית" האופיינית לסופרים אמריקאים דרומיים או דרו־מייים-לשעבר, שכתבו על מחוזות הולדתם שהובסו במלחמת האזרחים ושקעו לחיים של בערות, אוברן ערכים וקנאות דתית. הוא מציג את סיפור מסעה של משפחת באנדרון, משפחת איכרים כפריים

צול פנימי והן במיוזג תודעות, מכשיל את השלמת הצורה – כלומר את הסיפור המלא – ומכרסם בה שוב ושוב. כך מפעיל פוקנר על הקורא כוח כפול: ביד אחת הוא נותן לו את זכות הקריאה הפעילה, הערנית והיצירתית, וביד השנייה הוא חוטף ממנו את הכלים האלה בדיוק ברגע שבו הם בשיא יעילותם.

גם אלוהיהן של הרמויות הוא סמכות מתעתעת. אנס, אב המשפחה, מפרש אותו כך: "מתי שהוא מתכוון שמשוה יוזו כל הזמן, הוא עושה אותו שוכב לאורך, כמו רדך או סוס או עגלה, אבל מתי שהוא מתכוון שמשוה יישאר במקום אחד, הוא עושה אותו עומד מלמעלה למטה, כמו עץ או בן אדם". אבל אנס מכחיש כאן את הממד השלישי, הוא העומק של המוות, השאלו והקבר, ואף את הממד הרביעי הטרופי את הכל גם יחד: האם מתי גלגלת בתודעותיהן של הרמויות לכדי דג, סוס ואף לא-כלום, איש-איש מתוך דחפיו הרגשיים.

כל זה נשמע אינטלקטואלי מדי, אבל הקריאה ב'בבוא מותי' היא בראש ובראשונה סערת נפשות. החמצן בפסגה הספרותית הזאת הוא דליל מאוד, ונשימתו של הקורא נעתקת שוב ושוב. הנה עוד סתירה אופיינית לפורקנר: הוא כותב בדם ליכס של מאמינים בהשגחה אלוהית, ואף שכתבתו חילונית ואקוויסטנציאלית, היא תוקפת את הקורא בטרגס דתי לנוכח הגדולה הספרותית (החילונית) שלפניו.

עונת עיניה

במיוחד בגלל זה, תרגום של פוקנר הוא אחריות כבירה. הספר כבר תורגם לעברית בשנת 1973 בידי רנה ליטוין תחת השם 'בשוככי גוועט'. ליטוין, כמו מתרגמים אחרים בני דורה, לא הייתה מסוגלת להימנע מיר לעברית את שפת היום-יום הדרומית המשובש, שמת, מפני שלא יכלה לנער מעליה את העברית התקנית, הספרותית לכאורה, שהתמתחה בה. היא כתבה אפוא עברית לא-עברית המקשה

מאוד על קריאה טבעית ושוטפת. שרון פרמינגר, המתרגמת של 'בבוא מותי', מיטיבה לגלגל את שפת האיכרים לכדי שפה עברית מדוברת ומשובשת, מבלי לכפות אותה באופן מלאכותי על משלב מקרמי מובהק – הישג יפה, שבהחלט מגיע לספר הזה.

יחד עם זאת, הפואטיקה הייחודית של פוקנר אינה מגיעה כאן לגבהים המסחררים שיצר לה אמציה פורת, מי שתירגם את רוב יצירותיו של פוקנר לעברית. בין שהתכוון לכך או לא, פורת חיבר לפוקנר עברית משלו, עברית כל כך מדהימה פנטסית וחד-פעמית, שקשה לשחזר או להתעלות מעליה. הפסגות הפוקנריות האלה אינן מזדקרות

כאמור מהמהדורה הנוכחית של 'בבוא מותי', אבל אם לחזור אל אותו תמך רור אזוהרה שהציבה ההוצאה בראשית הספר – אין כמו המהדורה המתורגמת הזאת דווקא כדי להכניס את כל אותם קוראים דרומיים אל עולמו המפואר של ויליאם פוקנר. ●

עוד 3 ספרים של פוקנר

- אור באוגוסט < 1932
- אבשלום אבשלום < 1936
- רד, משה < 1942